HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ובית הלל הני מילי תם אבל בעל מום כתיב [1]הטמא והטהור יחדיו יאכלנו ומה טמא שאינו אוכל בקדשים קלים אוכל בבכור זר שאוכל בקדשים קלים אינו דין שיאכל בבכור איכא למיפרך מה לטמא [א]שכן הותר מכללו בעבודת צבור וב"ה אטו בעבודה קאמר באכילה קאמרינן [א] אכילת זר עדיף ורבי עקיבא מתיר ואפי' עובדי כוכבים מ"ט דרבי עקיבא [1]כצבי וכאיל מה צבי ואיל מותר לעובדי כוכבים (א)אף [ב] פסולין מותר לעובדי כוכבים ואידך ⓞ תלתא [1]צבי ואיל כתיבי חד לכדרבי יצחק [ג] (ב)(וחד לכדר') [ור'] אושעיא וחד לכדרבי אלעזר הקפר [ד] (ג)ואידך מה צבי ואיל פטורים מן הבכורה [ה] (ב)אף פסולי המוקדשין פטורין מן הבכורה [ו] ת"ר (ד)בכור אין מאכילין אותו לנדות דברי בית שמאי וב"ה אומרים מאכילין אותו לנדות מ"ט דב"ש דכתיב [2]ובשרם יהיה לך [ז] מה התם נדות לא אף הכא נדות לא וב"ה הני מילי תם אבל בעל מום הטמא והטהור [ח] (א) אכלה וב"ש ה"מ היכא דאין טומאה יוצאה עליו מגופו אבל היכא דטומאה יוצאה עליו מגופו לא דאשכחן דפליג רחמנא בין טומאה יוצאה עליו מגופו לבין [ט] שאין טומאה יוצאה עליו מגופו דתנן (ה)הפסח שבא בטומאה (ג)לא יאכלו ממנו זבים [י] ומצורעין וזבות ונדות ויולדות וב"ה התם הוא דגלי רחמנא [3]טמא נפש אבל הכא טמא סתמא כתיב לא שנא [יא] ת"ר (ו)אין (ד)מרגילין (ז)ביום טוב כיוצא בו (ה)אין מרגילין בבכור ולא בפסולי המוקדשין בשלמא יום טוב דקא טרח טירחא דלא חזי ליה אלא בכור מאן תנא אמר רב חסדא (ח)בית שמאי היא דאמר אין מאכילין אותו לנדות ולא בפסולי המוקדשין מאן תנא אמר רב חסדא רבי אלעזר בר' שמעון היא (ט)דתנן (י)היו לפניו שתי חטאות אחת תמימה ואחת בעלת מום תמימה תקרב בעלת מום תיפדה נשחטה בעלת מום אם עד שלא נזרק דמה של תמימה מותרת אם משנזרק דמה של תמימה אסורה ר"א ברבי שמעון אומר אפילו בשר בקדירה ונזרק דמה של תמימה אסורה ורב חסדא לוקמה כולה כב"ש דלמא עד כאן לא קאמרי ב"ש אלא בבכור דקדושתו מרחם אבל פסולי המוקדשין דאין קדושתו מרחם לא

ולוקמה

הני מילי בכור תם. איתקש לחזה ושוק דהא קרא בתם קמשתעי דכתיב לעיל מיניה [במדבר יח] את דמם תזרוק אבל בעל מום כתיב בפרשת כל הבכור (דברים טו) הטמא והטהור יחדו: **זר שאוכל בקדשים קלים.** שלמים ומעשר ופסח: **בעבודת צבור.** דהא אין כהן טהור באותו בית אב עושה טמא עבודת צבור דכתיב(י) במועדו ואפילו בשבת ואפי' בטומאה: [יב] **באכילה.** זר קמיירי ובאכילה זר עדיף מטמא כדאמרן [יג] בקדשים קלים דלא משכחת אכילה דכהן טמא מותר בה וזר אסור בה: **ואידך.** תנא קמא אליבא דבית הלל אמר לך תלתא צבי ואיל כתיבי ברהא אנכי חד לכדרבי יצחק ורבי אושעיא ולא נתפרש לנו היכן: **לכדר' אלעזר הקפר.** בשחיטת חולין בפ' שני (דף כח.): **מה התם.** [יד] חזה ושוק נדות לא דטמא שאכל את הקדש חייב [טו] בכרת: **הפסח שבא בטומאה.** שנטמאו רוב צבור במת ועשו פסח בטומאה לא יאכלו ממנו זבים וזבות אע"ג דאכלי ליה טמאי מתים. אלמא שני לן בין טומאה היוצאה מגופו לטומאה שאינה יוצאה מגופו: **התם הוא.** דזבין לא יאכלו משום דבהדיא גלי רחמנא [טז] טמא נפש מותרין ותו לא דכתיב (במדבר ט) איש כי יהיה טמא לנפש וגו' ומינה דייקינן(י) איש נדחה לפסח שני ולא צבור ובטמא נפש הוא דגלי רחמנא איש ולא צבור אבל טומאת זבות כדקיימי קיימי אבל הכא בבכור סתמא כתב רחמנא הטמא והטהור: **אין מרגילין בבכור.** ואפי' בעל מום להפשיטו דרך הרגלים כל העור שלם לעשות ממנו מפוח לנפחים או למוכרי דבש ושמן שנותנין אותו בעורות כבשים המפשיטין שלימים: **ולא בפסולי המוקדשין.** אע"פ שנפדו ושחטן לאכילה: **דלא חזי ליה.** ביום טוב: **ב"ש היא.** דסברי בכור בעל מום בקדושתו קאי אפי' לאחר שחיטה כתם וכי היכי [יז] דתם אין מרגילין משום בזיון דקדשים דפוגם הבשר דמתיירא לחתוך העור וחותך הבשר בבעל מום נמי אין מרגילין: **רבי אלעזר בר"ש.** דמחמיר בפסולי המוקדשין דאמר [יח] אפילו לאחר שחיטה בקדושתייהו קיימי: **שתי חטאות.** שהפרישן לאחריות שאם תאבד האחת יתכפר בחבירתה ונפל מום באחת: **תמימה תקרב.** לחטאתו: **בעלת מום תפדה.** ודמיה לנדבת שופרות: **נשחטה בעלת מום.** אחר פדיונה: **אם עד שלא נזרק דמה של תמימה.** נשחטה: **מותרת.** באכילה ואע"ג שנזרק דם התמימה קודם שתיאכל בשר בעלת מום דסבירא לן דמאחר שבאת לכלל היתר זביחה שוב אין בה קדושה בבעלת מום: **אם משנזרק דמה של תמימה.** נשחטה אסורה אפילו בהנאה דהויא לה חטאת שכיפרו בעליה ולמיתה אזלא דזו היא אחת מחמש חטאות [יט] מתות(ל): **אפילו בשר בקדירה כו' אסורה.** בשר בעלת מום דסבירא ליה אפילו לאחר שחיטה בקדושתייהו קיימי וחטאת שכיפרו בעליה מיקריא: **לוקמה כולה כב"ש.** דקס"ד דכי היכי דמחמרי ב"ש בבכור מחמרי נמי בשאר פסולי המוקדשין [כ]:

ור"א

ובית הלל ה"מ תם כו'. אף על גב דהאי קרא מיירי נמי בבעל מום בין לרב בין לדבי רב דלעיל בריש עד כמה (דף כח.) ובין לרבי ישמעאל בין לרבי עקיבא דפ' איזהו מקומן בסופו (זבחים דף נז.) ובין לרבי ישמעאל ובין לרבי יוסי הגלילי דבריש ב"ש (שם דף לז.) או מבשרם דמשמע אחד תם ואחד בעל מום או מיהיה (מ)(לו) דדריש לימד על הבכור בעל מום שנותנו לכהן מ"מ אתי קל וחומר ומפיק מהיקשא ונאכל לזרים מאחר דמתוקמא היקשא (נ)דכחזה התנופה בתם וכי האי גונא אשכחן בפ"ק דזבחים (דף י:) גבי אשם שנכנס דמו [כא](ס)פסול לא מצית אמרת קל וחומר מעולה (ע)אף על גב דרבנן אית להו היקישא [כב] דחטאת כאשם למלתא אחריתי כדמוכח סוגיא [כג] התם ובפ"ק דקדושין (דף יד.) ⓞ אתי קל וחומר ומפקא מגזירה שוה בגמרא ובמיתת הידם גבי וכל היכא דכתיב (חוקה) [עיכובא] לא דרשינן ק"ו ובשמעתין דמלות עשה שהזמן גרמא(פ) גבי טפלים חייבין נשים לא כל שכן והא דלקמן דריש פ' ט' (דף נג:) דדרשינן מהיקשא דעשר תעשר מקיש בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן מן החדש על הישן לא ומפקא מק"ו דכבשים ועזים שהם כלאים זה בזה מתעשרים מזה על זה חדש וישן כו' התם לא מיתוקמא היקשא אי אתית למידן ק"ו ואע"ג דלרבי יוסי בר' יהודה צריכי היקשא לכדאמר בההוא פירקא(צ) דמה מעשר ניטל באומד ובמחשבה וכו' וצריכא נמי לכדדרשי' בזבחים בסוף פ' בית שמאי (דף מה.) [כד] קדשי עובדי כוכבים אין חייבין (ק)מ"מ עיקר אתיא היקש לשנה שנה והא דבכל הבשר (חולין דף קטו.) איכא מ"ד דבשר בחלב אסור באכילה ומותר בהנאה מגזירה שוה דקדש קדש ואיכא למאן דאסר(ר) אף בהנאה מק"ו לא קשיא מידי אההיא דקדושין (דף נו) (ש)כדפרשינן בקדושין: **חד** לכדרבי יצחק ור' אושעיא. פי' בקונטרס דלא אתפרש ורבינו חננאל מפרש דהיינו ההיא דפ"ב דמכות (דף כב.) המרביע שור פסולי המוקדשין והמנהיג שור פסולי המוקדשין לוקה גוף אחד (ב) [כה] הן ועשאן הכתוב שני גופין פירוש שהשור בפני עצמו נחשב כצבי וכאיל דהיינו שני מינין ולא כמו שרגילין לפרש שם שקלת הוא כקדשים וקלת הוא כחולין אלא מצבי ואיל נפקא כדקאמר הכא(ת): **אין** מאכילין אותו לנדות. ה"ה לבעל קרי [כו] דלא שרו רק לטומאה שהותרה בפסח כדמוכח בסמוך: **דתניא** היו לפניו שתי חטאות [כז] כו'. ברייתא בתמורה בפ' ולד חטאת (דף כד.) ומיירי כשהפריש שתי חטאות לאחריות והרי עתה אחת תמימה ואחת (א)בעלת מום [כח] שבמשנה [קרבה שניה עד] שלא נשחטה ראשונה תמות שכבר כפרו בעליה ויש לתמוה דבברייתא אסרי רבנן בעלת מום כשנשחטה לאחר זריקת דם של תמימה ובמשנה שרי ורבי אלעזר בר' שמעון אסר בברייתא בכל ענין ובמשנה שרי כשנשחטה קודם לכן ואומר ר' דבמשנה מיירי שהפריש [כט] פרה בעלת מום וחיללה על התמימה שכל קדושה של בעלת מום נכנסה בתמימה ותפסה קדושתה ולכן מותרת הבעלת מום לרבנן בכל ענין דלא דמיא לחטאת שכיפרו בעליה ורבי אלעזר ברבי שמעון מחלק בין נשחטה קודם זריקה לנשחטה לאחר זריקה אבל הכא מיירי שהתמימה באה ע"י קדושת [ל] עצמה ולא חילל הבעלת מום עליה כי אם על דמים ואין נראה כאילו פקע [לא] קדושה שלה כיון דאין התמימה באה מכחה הלכך לרבנן נזרק דמה לפני שחיטה הבעלת מום אסורה דדמיא לחטאת שכפרו בעליה ולרבי אלעזר ברבי שמעון [לב] אסורה בכל ענין דדמיא לחטאת שכפרו בעליה:

בכור

מסורת הש"ס

א) נ"א אף בכור מותר כו' ל"ק, ב) וכדר' ל"ק, ג) וחד מה ל"ק, ד) [תוספתא פ"ג ה"ו זבחים עה:], ה) פסחים סז. צה: כריתות י., ו) תמורה כד., ז) [עי' תוס' מנחות סג: ד"ה מפשיטין], ח) [ע"ש תמורה ולע"ג], ט) ג"ז שם [כל הסוגיא ע"ש וצ"ל דתניא], י) [במדבר כח], כ) [פסחים סו:], ל) [תמורה טז.], מ) [לך ל"ק], נ) דבחזה ושוק בתם ל"ק, ס) לפנים פסול ל"ק, ע) נ"א אע"ג דאיתא להו היקישא דכחטאת כאשם ואוקמי רבנן היקישא למילתא אחריתי כו' ל"ק, פ) [קדושין לד:], צ) [לקמן נט.], ק) נ"א מ"מ עיקר היקישא לא אתיא אלא לשנה שנה כו' ל"ק, ר) [שם קטו:], ש) [לפנינו בקדושין לא מצאתי אבל תמצא בתוס' פסחים כד: ד"ה אמרת], ת) [וע"ע תוס' חולין קטו: ד"ה בשני מינים], א) גי' ל"ק בעלת מום ויש לתמוה כו' בכל ענין ובמשנה דוקא אם קרבה שניה עד שלא נשחטה הראשונה תמות שכבר כפרו בעלים אבל כשנשחטה קודם לכן שרי ואומר רבי כו',

הגהות הב"ח

(א) גמ' הטמא והטהור יחדיו יאכלנו וב"ש ה"מ: (ב) תוס' ד"ה חד וכו' גוף אחד הוא ועשאו הכתוב שני גופין:

גליון הש"ס

גמ' תלתא צבי ואיל. עי' לעיל יב ע"א תד"ה מה: תד"ה וב"ה כו' אתי ק"ו ומפקא מג"ש. עי' בב"מ קיד ע"א תד"ה ואידך:

רבינו גרשום

אוכל בבכור. דכתיב הטמא והטהור יאכלנו: איכא למיפרך מה לכהן טמא דין הוא שאוכל בכור שכן הותר מכללו בעבודת ציבור כדכתיב במועדו ואפי' בטומאה: באכילה קא אמרינן. ואכילת זר בקדשים קלים זר עדיף למיכלינהו טפי מכהן טמא והלכך ב"ה מתירין. מה צבי ואיל מותר להאכיל העובד כוכבים עמו אף בכור נמי: ואידך. ת"ק סבר תלתא צבי ואיל כתיבי. רק בכל אות וגו' אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל בשעריך תאכלנו חד לכדר' יצחק אמר רבי אושעיא והא דר' יצחק אמ"ר אושעיא לא משתכחנא בכולה גמרא דידן. וחד לכדר' אלעזר הקפר כדאמר בשחיטת חולין רבי אלעזר הקפר אומר מת"ל אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל וגו' מקיש צבי ואיל לבהמה מה בהמה בשחיטה אף צבי ואיל בשחיטה: לנדות. לנשי כהנים נדות ונדה טומאה יוצאה עליה מגופה. התם דגלי רחמנא טמא נפש למעוטי טומאה יוצאה מגופו: אין מרגילין אין מפשיטין עור בהמה שלם דרך רגל לצורך מפוח: טירחא דלא חזי. לצורך י"ט ולא בבכור ובפסולי המוקדשין משום בזיון: ב"ש דאמר אין מאכילין אותו לנדות כלומר כי היכי דמחמרי ביה בהא מחמיר נמי באחרינא דאין מרגילין: אחת תמימה ואחת בעלת מום. כגון שהפריש ב' חטאות לאחריות שאם תאבד אחת או (תפיל) [תפול] בה מום שתהא שניה תחתיה: אם משנזרק דמה של תמימה. נשחטה הבעלת מום אסורה דהויא חטאת שכיפרו בעליה דלמיתה אזלא: רבי אלעזר בן שמעון אומר אפי' בשר בעלת מום בקדירה. כלומר אע"ג דנשחטה קודם שנזרק דמה ואע"ג דבשר בקדירה דהוי כמבושל כיון שלא נאכל אלא לאחר זריקה אסור. וכי היכי דמחמיר הכא בהך בעלת מום דהויא פסולי המוקדשין הם הכי מחמיר דאין מרגילין

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פ"ד מהל' ביאת המקדש הל' י ופ"ו מהל' קרבן פסח הל' ח:
יא ב מיי' פ"א מהלכות בכורות הל' ה:
יב ג מיי' פ"ד מהלכות ביאת מקדש הל' יב ופ"ו מהל' ק"פ הל' ח:
יג ד מיי' פ"ג מהל' יו"ט הלכה ו טוש"ע א"ח סי' תקט סעיף א:
יד ה מיי' פ"א מהל' בכורות הלכה יג ולעיל מ"ד טוש"ע י"ד סי' שו סעיף ח:
טו ו מיי' פ"ד מהל' פסולי המוקדשין הלכה ג:

תורה אור השלם

1. בִּשְׁעָרֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יַחְדָּו כַּצְּבִי וְכָאַיָּל: דברים טו כב
רַק בְּכָל אַוַּת נַפְשְׁךָ תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בָשָׂר כְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יֹאכְלֶנּוּ כַּצְּבִי וְכָאַיָּל: דברים יב טו
אַךְ כַּאֲשֶׁר יֵאָכֵל אֶת הַצְּבִי וְאֶת הָאַיָּל כֵּן תֹּאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יַחְדָּו יֹאכְלֶנּוּ: דברים יב כב
2. וּבְשָׂרָם יִהְיֶה לָּךְ כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין לְךָ יִהְיֶה: במדבר יח יח
3. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא לָנֶפֶשׁ אוֹ בְדֶרֶךְ רְחֹקָה לָכֶם אוֹ לְדֹרֹתֵיכֶם וְעָשָׂה פֶסַח לַיהוָה: במדבר ט י

מוסף רש"י

הפסח שבא בטומאה לא יאכלו ממנו זבים כו'. דגבי טמא לנפש כתיב איש, איש נדחה ואין ציבור נדחין, אבל גבי זיבה אף ציבור נדחין (פסחים צה: עי' שם סז. וכריתות י.). אין מרגילין. כדרך שמתחילין להפשיט העור דרך הרגלים והופכו שלם לצורך נפחים או לצורך דבש, ובשאין רוצה להפשיטו שלם מפשיטו מפניו כדרך כבשו מגרונו עד זנבו (תמורה כד.). ואע"פ שהעור נמכר ביוקר אסור להרגיל, לפי שבזיון קדשים הוא, שמקלקל הבשר (ע"ז מח:). בעלת מום תיפדה. קודם הקרבת השניה, והנך שתי חטאות לשם כפרה אחת הופרשו, שנפל מום בראשונה והפריש שניה תחתיה (תמורה כד.). אפילו בשר בקדירה כו' אסורה. אלמא אע"ג דאיפריק ואשתחיט בקדושתיה קיימא וחטאת שכיפרו בעליה מיקריא, הלכך גבי הרגלה נמי אע"ג דאיפריק ואשתחיט בקדושתיה קיימא (שם). לוקמה כולה כב"ש. דודאי כי היכי דמחמרי ב"ש בבכור מחמרי נמי בשאר פסולי המוקדשין, מ"ש לאוקים רישא כב"ש וסיפא כר"א בר"ש (שם).

שיטה מקובצת

א] קאמרינן ואכילה זר: ב] אף בכור מותר: ג] יצחק ורבי אושעיא ס"א דאמר רבי יצחק החורש בשור פסולי המוקדשים לוקה מ"ט כצבי וכאיל גוף אחד ועשאו הכתוב שני מינין ואמר ר' אושעי' המרביע שור פסולי המוקדשים לוקה מאי טעמא כצבי וכאיל גוף אחד ועשאו הכתוב שני מינין: ד] הקפר. ס"א דאמר רבי אלעזר הקפר הרי זה בא ללמד ונמצא למד מה בהמה בשחיטה אף צבי ואיל בשחיטה וחד מה תיבת ואידך נמחק: ה] הבכורה ומן המתנות אף: ו] הבכורה ומן המתנות ת"ר: ז] לך כחזה התנופה מה: ח] והטהור יאכלנה וב"ש: ט] לבין טומאה שאין יוצאה: י] תיבת ומצורעין נמחק: יא] לא שנא ס"א ואי משום כחזה התנופה וכשוק הימין כי איתקש תם הוא דאיתקש: יב] באכילה זר קיימינן: יג] כדאמרן דאוכל בקדשים: יד] בחזה ושוק: טו] חייב כרת הס"ד: טז] רחמנא טמאי מתים ותו: יז] היכי דבתם אין: יח] דאפילו לאחר: יט] חטאות המתות: כ] המוקדשין לאחר שחיטה הס"ד: כא] דמו לפנים פסול: כב] היקישא דכחטאת כאשם: כג] סוגיא דהתם: כד] ב"ש גמרינן: כה] אחד הוא ועשאו: כו] קרי. והא דלא מזכיר הכא אלא נדות משום רבותא דב"ה נקטיה דאפ"ה שרי ב"ה. תו"ח: כז] חטאות לא גרסי' דתנן: כח] מום ובמשנה שלשם תנן בענין אחר והכי תנן התם המפריש חטאתו והרי היא בעלת מום מוכרה ויביא בתמורתה אחרת ראב"ש אומר אם קרבה השניה עד שלא: כט] שהפריש הבעלת מום: ל] קדושת פה עצמה: לא] קדושה של בעלת מום כיון: לב] אוסרה בכל: